
Psykiatrien i perspektiv

BOKOMTALER

Dette er ingen vanlig historiebok eller lærebok, men en spennende og rystende bok om psykiatrien gjennom tidene og frem til vår postmoderne tid. Selv sier forfatteren at hensikten med boken er å gi et fagkritisk bidrag til psykiatriens idéhistorie, særlig til dens erkjennelsesteori og teknikk. Etter min mening har han lyktes med dette på en prisverdig måte, ikke minst ved en omfattende lesing som gjør at han kan dokumentere og illustrere mye av det som har preget psykiaterne, deres menneskesyn og metoder. Psykiatrien har vært en arena for gjentatte overgrep, feilbehandlinger og inhumane eksperimenter. Men han ser klart at vi trenger psykiatrien og anerkjenner fagets positive resultater.

I første kapittel beskriver han ”fornuftens møte med galskapen”, og fortsetter i neste kapittel med ”moralske og medisinske behandlingsformer i eldre psykiatri”. I tredje kapittel tar han for seg degenerasjonslæren. Dernest går han inn i den paranoide psykosen til den tyske dommeren og berømte pasienten Daniel Paul Schreber og hans møte med det psykiatriske behandlingsapparatet. Hysteriets fascinerende historie fortelles i kapittel fem, og noe av konklusjonen er det mange av oss som daglig opplever: hysteri som fenomen har ikke forsvunnet, men opptrer i dag skjult bak diagnoser som fibromyalgi, kronisk tretthetssyndrom, postviralt syndrom, posttraumatiske belastningslidelser osv. Kroppslige symptomer har alltid vært en ubevisst måte å kommunisere på for mennesker som ikke er i stand til å kjenne på det de bærer inni seg av utålelig psykisk smerte, har aggressive følelser overfor personer de også er avhengige av, eller når de mangler ord for følelser.

Etter dette følger interessante kapitler om psykiatriens syn på fetisjisme og seksuelle perversjoner og om lobotomien: Når selvbevisstheten opereres bort. Noen av de viktigste og fremtidsrettede synspunkter har forfatteren i kapittel åtte, Mennesket bak masken, om utviklingen av det psykoanalytiske karakterbegrep. Her er han tydelig inspirert av den nyere utvikling i psykoanalysen ved Lacan i Frankrike og Kohuts selvpsykologi i USA. Personlighetsforstyrrelsene ser vi nå på som forsøk på å reparere tidlige krenkelser av barnets selv, og affektene har fått langt større betydning.

Kapittel ni er en interessant og omfattende gjennomgang (på 53 sider) av den rettspsykiatriske observasjon av Knut Hamsun. Her har forfatteren et stort materiale og omfattende kunnskaper, noe som gjør at dette kapitlet også er spennende lesing. I det siste kapitlet, Fra rasjonalisme til konstruktivismen samler han trådene og ser fremover.

Forfatteren er klinisk psykolog og arbeider innenfor den psykiatriske helsetjeneste i Oslo. Da han er psykolog og ikke psykiater, kunne man kanskje forvente at han ville være ensidig kritisk, men det preger ikke denne boken. Han ser psykiatrien og dens utøvere i sin historiske og kulturelle sammenheng. Med det historiske perspektiv som denne boken gir, og i psykiatriens aktuelle situasjon i dag, har han god grunn til å advare mot en ensidig vekt på biomedisinske modeller, ettersom de begrenser psykiatriens muligheter, og mot et positivistisk syn på forskning som utelukker individet fra en vitenskapelig erkjennelse. Han minner oss om at diagnosene og mye tradisjonell forskning bare beskriver det som er felles for mange, mens de fleste av oss vet at det viktigste og mest interessante ved det enkelte mennesket er det personlige og unike. Forfatterens fortellende form og klare språk gjør at boken er lett å lese.

Psykiatriens historie er et imponerende verk, som vil interessere alle som kan stoppe litt opp i sin hverdag, for å ta tid til å tenke over hva vi driver på med, enten vi behandler mennesker innenfor eller utenfor psykiatrien.

JarlJørstad

Sandvika

Publisert: 10. februar 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 11. juli 2026.